

A pesti Dunasor 1834-ben

A Dunakorzó multja és jövője

Írta: Siklóssy László

Kitől tanultuk a korzózást? Aligha hoztuk Ázsiából ezt a divatot. Az Ázsiából jött alföldi magyar és kun bejön a tanyáról a piacra és ott *egyálltában* politizál. Ahhoz már fáradt és kényelmes, hogy fel s alá sétálgasson. A *korzó* szó olasz eredetre mutat. Viszont a németeket is elfogadhatjuk tanítómesterekül; nem egy városunk német polgársága magóval hozta a német kisvárosi divatot: munka után való esti és vasárnap-i ulcai sétát.

Mindez a messze múlté. Maga a dunaparti korzó már csak távolról függ össze ezekkel az emlékekkel. A Dunakorzó különleges budapesti találmány minden szépségével és minden fonákságával. A régi telepéseknek — lettek legyen azok magyarok vagy németek — nem jutott eszükbe, hogy a víz partján sétáljanak. Első komoly gondolatuk nem sétány volt, hanem az ellenség ellen védekező *várfal*. Mivel pedig száraz talajra szertüink építeni és nem nedvesre avagy víz által fenyegetettre, Pest várának falait, amelyek még a XVIII. században is megvoltak, a Duna vizétől *tisztas távol-ságra* kezdték építeni. A XVIII. század végén kezdtek tünekezni ezek a falak a mai Dunakorzó tájáról. *Széles partsáv* maradt a helyén, amelyet a mai Mária Valéria-utca belső házsorának vonala szegélyezett. Széles volt ez az út, de nem valami *épületes* sem valódi, sem ávit értelmében. A vásáros hajósnap rengeteg szemetet hagyott itt és itt keresett búvóhelyet sok szemszedett csirkefogó.

Ott lebzelt a víz partján ez a tömlöctöltelék még akkor is, amikor Széchenyi idejében *gyönyörűen kiépült a Dunasor*. Sok baja volt a rendőrségnek, amikor annyira-amennyire meg tudta tőlük szabadítani a városnak ezt a parádésnak induló részét. Csak-hogy ez a Dunasor, amint említettem, nem a mostani volt, hanem a mai Mária Valéria-utcának belső frontja. Innen a Dunáig hatalmas folyampart terült el, pompás beszéd tárgyául azoknak, akik előrelátták a város leendő fejlődését.

Most utólag könnyen mondhatunk ítéletet: ha Széchenyi Dunapartja sétánnyá alakítatják át, Budapestnek olyan világraszóló korzója volna, hogy más idegenforgalmi eszközről nem is kellene gondoskodni. Nyolcvan-kilencven év előtt azonban nem volt még korzóprobléma, ellenben már kezdett kibontakozni a szilárd *rakodópart* problémája. Közben mindent megakasztott a szabadságharc s az azt követő abszolutizmus.

Ezidőben is merültek fel gondolatok a Dunapart korzósítása dolgában. 1853-ban pl. *Tormay Károly* dr. pesti városi főfizikus könyvben írta meg városának egészségügyi állapotát; ebben örömmel konstatálja, hogy a homokos Ujvásártér (ma Erzsébet-tér) elegáns parkká változott, ez az egy kert azonban nem

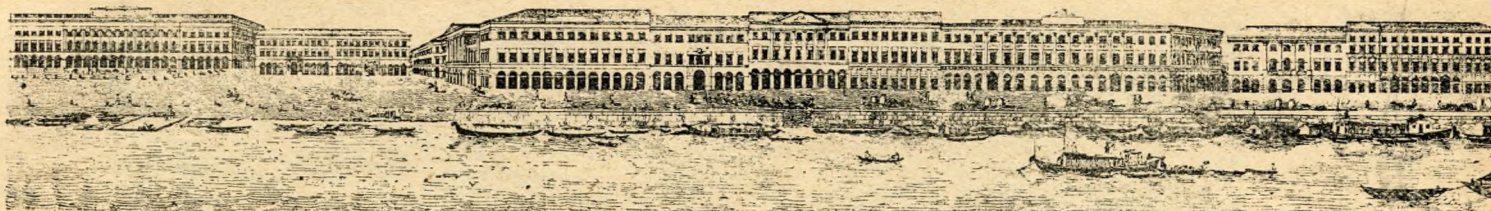
elegendő a pesti levegő felfrissítésére; ezért szükséges az utcák fásítása; legkivánatosabb, hogy a Dunasoron a *Béla-utcától az Attila-utcaig* négyszeres fasor létesíttessék. A mai Zoltán-utcát hívták akkor Attila-utcának. Jött azonban egy korszak, amely a hunokat egyelőre száműzte a magyar történelemből (most ismét helyet adunk nekik), a pesti Attila-utca azonban már megmaradt nem a hun, hanem a magyar fejedelemtől elnevezetten. Szóval Tormay doktor itt akart Dunakorzót létesíteni. Ez a terv akkor azért is plauzibilisebb volt, mert ez a vidék akkor valamivel talán rendesebb volt, mint az agyonszemetelt belvárosi rész. Ebből a tervből azonban nem lett semmi, nyilván azért, mert először mégis a város sűrűbben lakott részein kellett rendet teremteni.

1864 szeptemberében egyszerre csak egy ujságkommuniké hozta izgalomba a város lakosságát. Ime: „Az Aldunasor beépítése ügyében Pest város tanácsa ülést tartott s az Aldunasor beépítését mind kereskedelmi s pénzügyi, mind szépsézet s egészségi szempontból szükségesnek nyilvánította.“ E kommuniké ügyetlen volt, mert egészségi szempontból ugyancsak nem volt szükség az építkezésre. Helytállóbb lett volna megmondani, hogy a dunaparti telkek eladása azért szükséges, hogy ebből a pénzből megépíthető legyen a rakodópart.

A terv egyáltalán nem nyerte meg a lakosság szimpátiáját. Leginkább *Táncsics Mihály* agitált ellene szóval és írásban. Táncsics egy *nagyszabású sétány* mellett tört lándzsát. „Ha az Aldunasoron — írja — egy új házsor emelkednék is, ezzel a város szépsége semmit sem nyerne. Hogy a városnak a Dunára fekvő része valóban szebbé legyen, mint amilyen most, ott változatosságot kell teremteni: mire leginkább egy szép sétány alkalmas; ez a városnak a részét *százszorosán szebbé* tenné. Ha kiváltképp csak házak tennék a város szépségét, a *Városligetben a jákat mind ki kellene vágni* s azok helyett házakat építeni...“

Mások ismét spekulatív szempontból fogták fel az új építkezési lehetőséget. Számos terv készült. Ezek egyikét Maygraber és Gerster építészek készítették *Andrássy Manó gróf* részére, aki a városi tanácshoz be is folyamodott, előadván, hogy a Lloyd-épülettől a Vigadóig, innen ismét a görög templomig hajlandó *bazárt* építeni üveggel festett udvarokkal, árkádokkal, az alsópartra levezető alagutakkal.

E tervből sem lett semmi, ellenben megépült a rakpart s az új házsor a mai állapot szerint. 1867-ben már tisztában volt mindenki, hogy ezzel a nagyszabású Dunasétánnyak befellegzett. „E műpartok — olvassuk — *nagy új tért* idéztek elő a város legérdekesebb pontján, melyet, *ha sétányul hagytak volna*, egy világvá-

roshoz is méltó boulevarddá lehetett volna átalakítani, így pedig házhelyekül igen drágán vásárolták meg.“

Ugyanez a tudósítás elmondja a rakpart építési módját: „Szép volt látni, amint először cölöpökkel elzárták a vizet s ezután emelték a külső falakat s mindjárt u'ána kezdtek feltölteni a falmögötti tért. A számos kézerő mellett a gőzerő is hatalmasan segített. Különösen ügyesen volt alkalmazva a cölöpverőgép és azon darú, mely a nehéz köveket könnyű szerrel vitte a kellő pontokra.“

Igy épült meg a szilárd rakodópart. Táncsics álma, a világraszóló Dunasétány nem vált valóra. A házhelyek hamarosan eladattak s a dunaparti külsőház-sor egy-kettőre kiépült. Ilymódon befelé új utca keletkezett, amely 1870-ben a *Mária Valéria-utca* nevet nyerte.

Maga a Dunasor ilymódon alaposan összeszűkülte. Mégis amennyire lehetett, kicsinosították. Akácfasor került rá és sima aszfalt. Külföldiek így is megbámulják; hiszen még így is szebb és mutatósabb, mint pl. a híres drezdai *Brühlsche Terrasse!*

Ez a pesti korzó régebbi története. Mert van újabb is. Egy további merénylet volt e hely szépsége ellen a *villamosvasutnak odavezetése*. A vaspálya nemcsak hogy helyet foglal el, de az üldögélők kilátását is teljesen megrontja.

Sejthető, hogy végül mégis csak az egészség és esztétika ügye fog diadalmaskodni, már csak azért is, mert ezt támogatja az idegenforgalom érdeke is, amely előbb-utóbb megtéríti a ráfordított költségeket. A villamosvasutat azért kanyarították ki a Dunaparra, mert azt hitték, hogy a Duna közelében levő utcák nem bírnák meg az ezzel is megszorodó forgalmat. Így került a villamos olyan vidékre, ahol senkinek sincs rá szüksége. Hogy e kanyargós vonalból előbb-utóbb kevésbé kanyargós lesz, azt az 1927-es és *akadémiautcai* vonala mutatta meg. Így kaptunk egy darabon gyorsabb villamost és így közelítette meg a Rudolf-rakpart néhai Tormay Károly korzóálmát. A mi Dunakorzónk hátrafelé nem tudja eltolni az odaépített háztömböket, maga elöl azonban el tudja tolni a villamost. Igaz, hogy ezt a pályát is 1927-ben javították meg nagy költséggel, hosszúéletű azonban mégsem lesz. A természetes fejlődés azt kívánja, hogy ez a vasuti pálya szolgáljon némi kárpótlásul a Széchenyi idejében még megvolt, de később elherdált lehetőségeikért.

Igy juthat Budapest Belvárosa egy gyönyörű, terraszszerű korzóhoz. Erre már csak azért is szükség van, mert a történelmi Belváros nem játszhatja a Hamupipőke szerepét az elhatalmasodó külső részekkel szemben. Már pedig tessék csak elmenni akár Pesten, túl a Margithídon, akár Budán túl a Ferenc József-hídon, szebbnél szebb dunai korzók várják ott a sétálókat. Ám ezek is csak úgy illenek be a város egybehangzó képébe, ha a közbülső pesti és *budai* (mert erről se felejtkezzünk meg!) korzók egybekapcsolják őket.

Ilyen a Dunakorzó multja és jövője városrendezési szempontból. Milyen a korzó jelene a város életé-

szempontjából? Megállapíthatjuk, hogy a Dunakorzó egyike a város legnépszerűbb pontjainak. Azt hisszük, parádézni járunk oda, pedig valójában levegőzni. Levegőt szívni és napot kapni. Mert rájöttünk, hogy a korzó afféle kis Riviera-pótléknak is beillik. A Duna vizén bekövetkezik az *inszolációnak* nevezett tüne-mény, amelynek hatása alatt vígan lehet itt sütkérezni tavasszal, ősszel, sőt télen is. Ezt az örömet ifjú és agg egyként élvezheti. Minél öregebbek vagyunk, annál tudatosabban örülünk a napnak, minél fiatalab-bak, annál vígabban fickándo-zunk benne — öntudat-lanul.

És ki tudná összeróni a Dunakorzó szerelmi krónikáját? Tacitus valószínűleg zavarbajönné, mert itt csütörtököt mondana a *tacitusi rövidség* is s a túlságo-san szigorú ítékezés is. A Dunakorzónak megvannak a maga kisebb-nagyobb poétái és prózaírói. Nem utolsó helyen néhai *Szenes Béla*, aki *Az albó férj* első felvonásában pompásan felvett és megjátszott korzó-fotográfiát mutatott be. A korzó kellemes emléket rejtet mindenki számára, aki el is szakadt Budapest-ről. Így 1924-ben jelen voltam Newyorkban az Amerikai-Magyar Kereskedelmi Kamara egy díszülésén, amelyen bemutatóra került egy csomó — amerikai körútra szánt — nyersfilmfelvétel Magyarországról. A közönségnek minden tetszett, de semmi olyan lelkesedést nem tudott kelteni, mint a korzó-ról készült felvételek. Pedig képszerűség dolgában volt ezeknél sok mutatósabb is. Ez is bizonyítja, hogy a mi korzónkon lehet sok mindent kifogásolni, azt azonban bevallhatjuk, hogy — szeretjük.

És ha szeretjük, becsüljük is meg. Megbecsülni pedig akkor becsüljük meg, ha arra törekszünk, hogy ne maradjon meg abban az állapotában, amelyet már félszázad előtt is kicsinyesnek ítélték, hanem kerüljön olyan pompába, amilyen egy világváros szívetáját megilleti. Ezt a pompát, amelyet elvettünk a természettől, igyekezzünk visszaadni neki.

Pesti korzó az 1830-as években